ISSN 2654-2366

Archive

Archive Offprint

ARCHIVE

Open Access Scientific Journal

ISSN 2654-2366

Volume 12 – 2016 Offprint

Volume No: Archive Volume 12, 2016
Editor: K. Kalogeropoulos
Date: December 5, 2016

Παραπομπή ως: Λαγουδάκη, Ε. Το επιχείρημα της ιδιωτικής γλώσσας, «Archive» 12 (5/12/2016), pp. 14–18 DOI: 10.5281/zenodo.4485925

Το επιχείρημα της ιδιωτικής γλώσσας

Λέξεις κλειδιά *Ludwig Wittgenstein*, *Rene Descartes*, *Γλώσσα*, *Γλωσσαναλυτικός λογισμός*, *Είναι*, *Ιδιωτική γλώσσα*

Λαγουδάκη Ελένη, Πολιτισμικές Σπουδές, Ελληνικό Ανοικτό Πανεπιστήμιο:

Abstract

This essay deals with the argument of the mature theory of Ludwig Wittgenstein (1889-1951) against the possibility of the existence of a "private language". This is an argument based on the position that there can be no language that has been invented and understood by a single person. In addition, he considers it impossible to assimilate language from our inner consciousness. In order to understand and comprehend this assumption, the path that his thought followed until he came to this conclusion will be presented. It will also explain why the acceptance of this argument revises the hitherto traditionally accepted Cartesian model of the internally and privately formed self.

Το παρόν δοκίμιο πραγματεύεται το επιχείρημα της ώριμης θεωρίας του Ludwig Wittgenstein (1889-1951) ενάντια στην δυνατότητα ύπαρξης «ιδιωτικής γλώσσας». Πρόκειται για ένα επιχείρημα άξονας του οποίου είναι η θέση ότι δεν μπορεί να υπάρξει μία γλώσσα η οποία να έχει επινοηθεί και να κατανοείται από ένα και μόνο πρόσωπο. Επιπλέον, θεωρεί ότι είναι αδύνατη η ιδιοποίηση της γλώσσας από την εσωτερική μας συνείδηση. Προκειμένου να γίνει αντιληπτή και κατανοητή αυτή η παραδοχή θα παρουσιασθεί η διαδρομή που ακολούθησε η σκέψη του μέχρι να καταλήξει σε αυτό το συμπέρασμα. Επίσης, θα εξηγηθεί γιατί η αποδοχή αυτού του επιχειρήματος αναθεωρεί το ως τότε παραδοσιακά αποδεκτό καρτεσιανό μοντέλο του εσωτερικά και ιδιωτικά συγκροτημένου εαυτού.

Στο πρώιμο έργο του Wittgenstein εκτίθεται η λεγόμενη «απεικονιστική θεωρία» του νοήματος που αποτελεί και το θεωρητικό πυρήνα του έργου αυτού. Τόσο η γλώσσα όσο και ο κόσμος έχουν παράλληλες δομές που συνδέονται μέσω μιας απεικονιστικής σχέσης. Η γλώσσα αποτελείται από σύνθετες προτάσεις, οι οποίες δημιουργούνται από στοιχειώδεις προτάσεις και αυτές με τη σειρά τους είναι συνδυασμοί ονομάτων. Ο κόσμος κατανοείται σαν σύμπλεγμα γεγονότων. Είναι το ολικό γεγονός και όχι ένα καθολικό χρονικό ή ένας σωρός από αντικείμενα (πράγματα). Ανάλογα και η γλώσσα είναι η ολότητα των προτάσεων και όχι των λέξεων και η βάση του νοήματος στη γλώσσα είναι πάντοτε η πρόταση και όχι η απομονωμένη λέξη. Αποδίδεται λοιπόν νόημα σε ότι λέμε μόνο εάν αυτά συνιστούν την εικόνα ενός γεγονότος (Βέικος, 2000, σσ. 100-2, Wittgenstein, 1977, σσ. 7-8).

Ο θεωρητικός άξονας της παραδοχής ενός κοινού λόγου ο οποίος διαποτίζει πλήρως την υποκειμενική συνείδηση καθώς και η οριοθέτηση του νοήματος κατέχει κεντρική θέση και στο ώριμο έργο του Wittgenstein στις *Φιλοσοφικές Έρευνες*. Αντίθετα όμως από το πρώιμο έργο του τώρα αλλάζει οπτική και αποφαίνεται ότι: «Το νόημα μιας έκφρασης είναι η χρήση της» (Wittgenstein, 1977, 9). Αυτή είναι η προτροπή για να επισκοπήσουμε τη χρήση ενός σημείου μέσα στον ευρύτερο γλωσσικό μηχανισμό. Η χρήση της έκφρασης παράγεται μέσα σε συγκεκριμένα κάθε φορά πλαίσια επικοινωνιακής πρακτικής τα οποία μεταβάλλονται ανάλογα με τους υπαρκτικούς προσανατολισμούς των μετεχόντων. Πρόκειται για τις «μορφές ζωής» οι οποίες σύμφωνα με τη θεωρία του Wittgenstein έχουν πολλαπλές ερμηνείες. Είτε ταυτίζονται με το χαρακτηριστικό τρόπο με τον οποίο κάποιοι χειρίζονται μια γλώσσα, είτε με

συγκεκριμένα στοιχεία της συμπεριφοράς μας, είτε σηματοδοτούν ένα πολιτικό μόρφωμα και ένα τρόπο ζωής ιστορικά προσδιορισμένο. Οι μορφές ζωής επιβάλλουν στα μέλη τους μια γενική εικόνα του κόσμου, η οποία αντικατοπτρίζεται και εκδηλώνεται στο επίπεδο της γλώσσας. Εκείνο που δικαιολογεί λοιπόν τις διάφορες χρήσεις της γλώσσας είναι η κοινή μορφή ζωής που μοιραζόμαστε και που βρίσκεται πίσω από αυτές τις χρήσεις (Wittgenstein, 1977, σ. 15, Grayling, 2006, σ. 125).

Επομένως, είναι φανερό ότι μια πρόταση κατανοείται με πολλαπλούς τρόπους τόσους όσες μπορεί να είναι οι χρήσεις της. Κάθε φορά που μια λέξη ή πρόταση εκφέρεται δημόσια στην καθημερινή ζωή, το νόημά της μεταβάλλεται. Αυτή τη διαδικασία παραγωγής κάτι νέου ο Wittgenstein την ονομάζει «γλωσσικό παιχνίδι». Τα γλωσσικά παιχνίδια μπορεί να περιλαμβάνουν προτάσεις, θεωρίες, κανόνες, νόμους, χειρονομίες, βλέμματα, μορφασμούς κλπ. Καταργούν λοιπόν την αυτονομία και την απομόνωση της γλώσσας και την τοποθετούν στη ζωή. Τα γλωσσικά παιχνίδια αποτελούν τους αναρίθμητους διαφορετικούς τρόπους με τους οποίους μεταχειριζόμαστε τις λέξεις. Το να καταλαβαίνουμε, λοιπόν, μια οποιαδήποτε πρόταση σημαίνει ότι καταλαβαίνουμε το γλωσσικό παιχνίδι στο οποίο ανήκει (Grayling, 2006, σσ. 123-4).

Αυτά τα καθημερινά γλωσσικά παιχνίδια στα οποία εμπλέκονται οι άνθρωποι συνδέονται με σχέσεις «οικογενειακής ομοιότητας» ανάλογες με αυτές των μελών μιας οικογένειας, τα οποία μοιάζουν μεταξύ τους χωρίς όμως να διαθέτουν όλα ένα κοινό χαρακτηριστικό. Κάθε υποσύστημα κοινωνικής δραστηριότητας έχει την ιδιαίτερή του γλωσσική εμπειρία και κάποιος μυείται σε αυτή μαθαίνοντας κανόνες και καθοδηγούμενος τόσο μέσω του λόγου όσο και μέσω της εκπαίδευσης. Άρα, ένα παιχνίδι μαθαίνεται παίζοντάς το και όχι απομνημονεύοντας κανόνες, οι οποίοι ανά πάσα στιγμή μπορεί να αλλάξουν. Επομένως όταν καταλαβαίνουμε μια γλώσσα σημαίνει ότι είμαστε κάτοχοι μιας τεχνικής η οποία μας βοηθά να αναγνωρίσουμε τι συνιστά ορθή χρήση μιας λέξης, τι ανήκει στο παιχνίδι που παίζουμε, τι είναι λάθος και τι όχι. Αυτό συμβαίνει γιατί «οι άνθρωποι ομοφωνούν μέσα στη γλώσσα. Αυτό δεν είναι ομοφωνία στις γνώμες, αλλά στον τρόπο ζωής» (Wittgenstein, 1977, σσ. 58, 119).

Αντιλαμβανόμαστε λοιπόν ότι οι έννοιες του γλωσσικού παιχνιδιού και της μορφής ζωής είναι αλληλένδετες και αλληλοεξαρτώμενες. Για να εξασφαλισθεί η αντικειμενικότητά τους υπόκεινται σε δημόσιο έλεγχο ο οποίος πραγματοποιείται με διυποκειμενικά κριτήρια, τα οποία όμως δεν είναι θεωρητικά, δηλαδή ορισμένοι κανόνες που πρέπει να ασπασθούμε και να εφαρμόσουμε. Ο τρόπος κατανόησης τους συνδέεται όπως είδαμε με τη λειτουργία τους μέσα σε συγκεκριμένες μορφές ζωής. Η γνώση των εννοιών αποτελεί δημόσιο γεγονός που διατυπώνεται στη γλώσσα γιατί αυτή είναι η υπεύθυνη για τη γλωσσική διατύπωσή τους. Πρόκειται δηλαδή για ένα ολόκληρο σύστημα επικοινωνιακής δράσης. Επομένως, αυτή η δημόσια γλώσσα μεταλλάσσεται και μετεξελίσσεται διαρκώς σύμφωνα με τις αλλαγές της πολιτιστικής εμπειρίας και καθώς καλείται να εκφράσει τις διαφορετικές κάθε φορά κοινωνικές εφαρμογές εμπλουτίζεται συνεχώς με νέες νοηματικές φορτίσεις (Βαλλιάνος, 2000, σ. 225).

Σε αυτό το σημείο υπεισέρχεται ο προβληματισμός γύρω από την ύπαρξη ή μη «ιδιωτικής γλώσσας». Υπάρχει περίπτωση δηλαδή να υφίσταται μια γλώσσα όχι δημόσια αλλά προσωπική, που να την κατέχει εξατομικευμένα το καθένα από τα υποκείμενα ξεχωριστά και κανείς άλλος να μην μπορεί να έχει πρόσβαση σε αυτήν και να την κατανοήσει, όπως είχε ισχυριστεί στο παρελθόν ο Descartes; Σύμφωνα με τη θεωρία αυτή, το βλέμμα στρέφεται προς τα έσω και η αλήθεια δεν είναι πλέον κάτι στο οποίο ο άνθρωπος μετέχει υπαρξιακά αλλά κάτι το οποίο παράγεται νοητικά. Αφετηριακή παραδοχή του καρτεσιανού μοντέλου είναι ότι τα περιεχόμενα της εμπειρίας δεν μπορούν να αποτελέσουν θεμέλιο για τη θεωρητική κατανόηση

των φυσικών νομοτελειών. Δια των αισθήσεων παράγεται μια καθαρά υποκειμενική αντίληψη των πραγμάτων που δεν αντιστοιχεί κατ' ανάγκη στην πραγματικότητα καθαυτή. Η ουσία των πραγμάτων βρίσκεται πίσω και πέρα από τις εντυπώσεις που σχηματίζουμε για αυτά. Αποκαλύπτεται μέσα από μια πράξη όχι των αισθήσεων αλλά του νου. Στην αναζήτηση της αλήθειας, ο Descartes χρησιμοποιεί το κυριότερο όπλο των σκεπτικιστών: την ριζική αμφιβολία. Με μια σειρά διαδοχικών επιθέσεων απορρίπτει σταδιακά οτιδήποτε εμπεριέχει έστω και την ελάχιστη αμφιβολία ώστε να καταλήξει σε μια απόλυτα βέβαιη και αναμφίβολη αλήθεια. Την ενιαία και θεμελιακή αλήθεια που αναζητούσε, την βεβαιότητα για το Είναι της συνείδησης. Η δομή λοιπόν των όντων καθαυτών μας αποκαλύπτεται κατά τον Descartes μόνο μέσα από τη μεθοδολογική χρήση του λογικού (Βαλλιάνος, 2001, σσ. 99-102).

Η αυτοσυγκέντρωση του νου είναι η θεμελιακή προϋπόθεση για την συνεπαγωγή των προτάσεων που συγκροτούν πλήρες αληθειακό σύστημα. Διατυπώνοντας ο Descartes το 17ο αιώνα τη ρήση «Εγώ είμαι, εγώ υπάρχω» αναγνωρίζεται εξαρχής μια υπεροχή της εσωτερικής εμπειρίας ενάντια στην εξωτερική εξαιτίας της οποίας γίνεται προβληματική η γνώση του εξωτερικού κόσμου. Αυτή η προβληματικότητα οδηγεί τον Descartes στο τελευταίο καταφύγιο, στη γνώση του εσωτερικού κόσμου. Ο άνθρωπος έχει τη δυνατότητα να λαμβάνει τον εαυτό του ως αντικείμενο, να αυτοσκοπείται, να έχει δηλαδή συνείδηση του Εγώ του ως πηγής και αιτίας των πράξεών του. Υπάρχει ως άνθρωπος μέσα από την καθαρή διάνοιά του και όχι μέσα από το σώμα του δια του οποίου εντάσσεται στην υλική τάξη. Ο Descartes πιστεύει ότι όσο και αν αμφιβάλλει, από το ίδιο το γεγονός ότι αμφιβάλλει σημαίνει ότι σκέπτεται και εφόσον σκέπτεται σημαίνει ότι υπάρχει. Αυτή είναι η αναγκαία αλήθεια την οποία συλλαμβάνει και πάνω σε αυτή μπορεί να κτίσει πλέον το φιλοσοφικό του οικοδόμημα (Kenny, 2005, σσ. 167-172).

Από την ίδια αφετηρία του υποκειμενικού χαρακτήρα των προκείμενων της γνώσης εφορμάται και ο Locke, όχι όμως πλέον μέσω των υποκειμενικών νοητικών καταστάσεων, δηλαδή σκέψεις, πεποιθήσεις, επιθυμίες κ.ά. όπως ο Descartes, αλλά μέσω των υποκειμενικών αισθητηριακών εντυπώσεων. Ο Locke ερμηνεύει το σχηματισμό των ιδεών στον νου μέσω της αισθητηριακής εμπειρίας, ωστόσο όμως αποδέχεται και τον αναλογισμό του υποκειμένου στις δικές του νοητικές διεργασίες επεκτείνοντας αυτή την εξάρτηση και στον χώρο της γλώσσας. Οι λέξεις δεν σηματοδοτούν απευθείας αντικείμενα αλλά μέσω της διαμεσολάβησης των ιδεών του νου σχηματίζεται το νόημα των λέξεων που σχετίζονται με αυτά. Το μοντέλο αυτό επικαιροποιήθηκε από τον Russell, καθώς εξέλιξε την ερμηνεία του Locke, αποδεχόμενος επιπλέον τη συνεισφορά της λογικής στην γλωσσική έκφραση. Από τη μία πλευρά θεωρεί ότι υπάρχουν προτάσεις που εκφράζουν υποκειμενικά-αισθητηριακά γεγονότα και από την άλλη ότι οι προτάσεις για τα φυσικά αντικείμενα γνωσιοθεωρητικά έπονται από τα αισθητηριακά δεδομένα. Δηλαδή, οι προτάσεις για τα φυσικά αντικείμενα ακολουθούν μετά την επεξεργασία όλων των σχετικών προτάσεων και εμπεριέχουν τη συσσωρευμένη εμπειρία των αισθητηριακών μας δεδομένων. (Μολύβας, 2000, σσ. 51-2, 54, Βαλλιάνος, 2000, σσ. 208-9).

Αντίστοιχα, μια ιδιωτική γλώσσα συνδέεται με τον τρόπο με τον οποίο θα μπορούσαμε να εκφράσουμε ιδιωτικά μας στοιχεία, στα οποία κανένας άλλος δεν μπορεί να έχει πρόσβαση εάν εμείς οι ίδιοι ως φορείς τους δεν εκφράσουμε. Συνεπώς, ένα άτομο θα μπορούσε να δημιουργήσει μια γλώσσα προκειμένου να μιλάει στον ίδιο τον εαυτό του για την ενδόμυχη ζωή του, η οποία θα ήταν απροσπέλαστη σε τρίτους και δεν θα γινόταν κατανοητή πέραν του ομιλητή της. Εφόσον λοιπόν είναι αποδεκτό ότι η γλώσσα αντικατοπτρίζει την κοινωνία στην οποία διάγουμε τον βίο μας, είναι αυτονόητο ότι όλοι μας ακολουθούμε τους κανόνες μόνο στην περίπτωση που εξασκούμαστε και μάλιστα όταν αυτή η εξάσκηση γίνεται με τη βοήθεια

άλλων ατόμων, τα οποία έχουν ήδη γνώση αυτών των κανόνων μέσα σε μια μορφή ζωής. Όμως, η ιδιωτική γλώσσα είναι εξ ορισμού τέτοια ώστε δεν έχει τη δυνατότητα να την κατανοήσει κανένα άλλο άτομο πέραν του κατόχου της. Επομένως, κανένας δεν μπορεί να εκπαιδεύσει τον άλλο στη χρήση της ιδιωτικής γλώσσας. Και αν τελικά συνέβαινε να υπάρξει μια ιδιωτική γλώσσα, τι νόημα θα είχε η ύπαρξή της εφόσον το άτομο που την κατασκεύασε για τον εαυτό του δεν θα μπορούσε πραγματικά να «επικοινωνήσει» με τους γύρω του, χωρίς να ερμηνεύσει και να ακολουθήσει τους παραπάνω κανόνες;

Ο Wittgenstein με το επιχείρημά του κατά της ύπαρξης ιδιωτικής γλώσσας θεωρεί τον όλο προβληματισμό μια πλάνη. Μια υποτιθέμενη ιδιωτική γλώσσα δεν μπορεί να θεωρηθεί ως ιδιωτική γιατί ακολουθείται από τους γλωσσικούς κανόνες που αναφέρονται στη χρήση των λέξεων για τη δημόσια εκφορά τους, εφόσον η γλώσσα είναι άμεσα συνδεδεμένη με την κανονικότητά της. Εάν ακολουθούσαμε έναν κανόνα με ιδιωτικό προσωπικό τρόπο δεν θα υπήρχε τρόπος να διευκρινίσουμε «το να νομίζουμε ότι ακολουθούμε τον κανόνα» από «το να τον ακολουθούμε στην πραγματικότητα». Εάν όμως θεωρήσουμε ότι ακολουθώντας έναν κανόνα εμπλεκόμαστε σε μια πρακτική, σε μια εξάσκηση, τότε έχουμε βρει έναν τρόπο για να λύσουμε το παραπάνω δίλημμα. Το να ακολουθούμε τον κανόνα ισοδυναμεί με το να συμμορφωνόμαστε και να εναρμονιζόμαστε με μια πρακτική εντός μιας μορφής ζωής, δηλαδή να ενεργούμε με έναν γενικά αποδεκτό και αναγνωρισμένο τρόπο. Μπορούμε λοιπόν να εισέλθουμε στις πρακτικές της γλώσσας μόνο μέσα από την εξάσκηση εντός του παραπάνω συγκεκριμένου πλαισίου (Βαλλιάνος, 2000, σ. 225, Grayling, 2006, σσ. 128-9).

Το πεδίο αναφοράς αυτού του επιχειρήματος έγκειται στις αναφορές ή περιγραφές όλων εκείνων των ψυχολογικών καταστάσεων που ουσιαστικά διαδραματίζονται ιδιωτικά, εσωτερικά. Οι ψυχολογικές έννοιες σε πρώτο πρόσωπο, όπως για παράδειγμα η έκφραση «πονάω», αποτελούν μέρος της συμπεριφοράς ενός προσώπου, η οποία συμβαίνει εσωτερικά εκδηλώνεται όμως εξωτερικά με εκφράσεις πόνου, γογγυσμού και μορφασμού. Δηλαδή όταν χρησιμοποιούμε την λέξη «πόνος» αντί για την χαρακτηριστική κραυγή βασιζόμαστε σε μια φυσική σχέση η οποία κυρίως μας εξασφαλίζει ότι χρησιμοποιούμε τη λέξη σωστά. Επομένως ο «πόνος» είναι μια έννοια και μια έκφραση που μαθαίνεται και υποκαθιστά τις πρωτόγονες εκφράσεις. Έτσι όλες οι «εσωτερικές» καταστάσεις έχουν και πρέπει να έχουν εξωτερικά κριτήρια τα οποία διέπονται από κανόνες χρήσης που έχουν από κοινού συμφωνηθεί μεταξύ όλων εκείνων που συμμετέχουν στη μορφή ζωής και στα γλωσσικά παιχνίδια. Δεν είναι δυνατό να υπάρχει ένα σύνολο κανόνων για τις ψυχολογικές διατυπώσεις σε τρίτο πρόσωπο και ένα άλλο σε πρώτο πρόσωπο. (Kenny, 2005, σσ. 364-5, Grayling, 2006, σσ. 129-133).

Έτσι λοιπόν κάθε έννοια αναστοχασμού ή αυτοσκόπησης και αυτογνωσίας κρίνεται ως λογικώς ασυνάρτητη, επειδή δεν υφίσταται ένας ανεξάρτητος κριτής, ο οποίος αποστασιοποιημένα θα αποφασίσει αν γίνεται σωστά η χρήση των εννοιών. Επομένως, κάθε προσπάθεια του Εγώ να αναπτύξει μια γλώσσα που θα ισχύει μόνο για τον εαυτό του και μια προνομιακή εποπτεία του «εσωτερικού» του, όπου ενδοσκοπούμενο θα ανακαλύπτει αληθείς και βέβαιες αλήθειες, καταρρέει. Η χρήση της γλώσσας δεν μπορεί να νοηθεί ως εμπειρική εφαρμογή ενός *a priori* λογικού κανόνα. Ο κανόνας κατανοείται πάντοτε *a posteriori* με την παρακολούθηση των πρακτικών ενεργειών μέσα στις οποίες λειτουργεί. Δεν μορφοποιείται στο εσωτερικό κάποιας συνείδησης συλλογικής ή ατομικής. Δεν υπάρχει δηλαδή κάποιο εσωτερικό καθαρό πρότυπο που να παρουσιάζει τον κανόνα που πρέπει να μάθουμε και να ακολουθήσουμε προκειμένου να παίξουμε το παιχνίδι. Η γλώσσα δεν 'βγαίνει από μέσα μας', ούτως ειπείν, ως έκφραση εσωγενών εμπειριών και συναισθημάτων. Είναι εξ ορισμού ένα δημόσιο σύστημα, μια συλλογική πραγματικότητα που ενσωματώνει το μεμονωμένο Εγώ σε ένα πλέγμα λόγων που

υφίστανται ανεξάρτητα από αυτό. Δεν υφίσταται συνείδηση έξω από τις συγκεκριμένες κοινωνικές και επικοινωνιακές πράξεις των ατόμων γιατί αυτές λαμβάνουν πάντοτε χώρα μέσα σε ένα δεδομένο πλαίσιο σημασιών και παραδοχών. Με τη θεωρία αυτή του Wittgenstein καταρρίπτεται λοιπόν το έως τότε παραδοσιακά αποδεκτό καρτεσιανό μοντέλο του εσωτερικά και ιδιωτικά συγκροτημένου εαυτού, αν βέβαια μπορούμε να μιλήσουμε για πλάνη μιας παραδοχής που εκφράστηκε από ένα φιλόσοφο πριν από τρεις αιώνες. Ο Wittgenstein απέδειξε ότι ακόμα και για τις πλέον προσωπικές και πνευματικές σκέψεις μας χρησιμοποιούμε ως μέσο μια γλώσσα η οποία δεν μπορεί να αποκοπεί από τη δημόσια και σωματική της έκφραση (Βαλλιάνος, 2000, σ. 226).

Σε κάθε περίπτωση λοιπόν ο συλλογισμός περί ύπαρξης ή μη ιδιωτικής γλώσσας μοιάζει αδιέξοδος. Και μόνο η ιδέα της ιδιωτικής γλώσσας μοιάζει ακατανόητη. Η γλώσσα επινοήθηκε από τον άνθρωπο για να εξυπηρετήσει την επικοινωνία του με τους άλλους ανθρώπους. Η επικοινωνία με τον ίδιο μας το εαυτό είναι α-νόητη καθώς εμείς ήδη «γνωρίζουμε» τα πάντα για μας. Εκείνο που θα μπορούσε να έχει νόημα θα ήταν η ύπαρξη μιας γλώσσας με την οποία να έχουμε τη δυνατότητα να εκφράσουμε και να εξωτερικεύσουμε αυτά που ήδη 'γνωρίζουμε' για τον εαυτό μας. Να δώσουμε στους άλλους να καταλάβουν τους φόβους μας, τις επιθυμίες μας, τις χαρές και τις λύπες μας, την ηθική μας. Όμως η ίδια η γλώσσα μάς περιορίζει και θέτει ανυπέρβλητα όρια. Όλα αυτά είναι άρρητα, καθώς η γλώσσα δημιουργήθηκε για να μας συνδέσει με τον εξωτερικό κόσμο ως φορέας νοημάτων.

Τελικά, χτίζοντας μια φιλοσοφία σχετικά με εκείνα που είναι «ρητά» (με εκείνα δηλαδή που μπορούν να λεχθούν) έχουμε επιτύχει ελάχιστα πράγματα. Αδυνατούμε να εκφρασθούμε για τα ωραιότερα και πολυτιμότερα πράγματα στη ζωή μας. Για τα πιο ουσιώδη που θα επιθυμούσε να κατακτήσει το πνεύμα μας. Για αυτά που πραγματικά αξίζει να ζούμε. Το τραγικό, λοιπόν, συμπέρασμα του Wittgenstein, όπως το εξέφρασε στο πρώιμο έργο του αλλά δεν το αμφισβήτησε ποτέ, είναι ότι ακριβώς για αυτά μάς είναι ακατόρθωτο να μιλήσουμε. Τα πιο αξιόλογα είναι εκείνα που μένουν έξω από τον γλωσσαναλυτικό λογισμό. Γιατί «το νόημα του κόσμου είναι αναγκαστικά έξω από τον κόσμο […] μέσα στον κόσμο δεν υφίσταται καμία αξία -και εάν υφίστατο, δεν θα είχε αξία» (Βαλλιάνος, 2000, σ. 219).

Βιβλιογραφία

Βαλλιάνος, Π. (2000). *Φιλοσοφία στην Ευρώπη*, Πάτρα: ΕΑΠ.
Βαλλιάνος, Π. (2001). *Οι Επιστήμες της Φύσης και του Ανθρώπου στην Ευρώπη*, Πάτρα: ΕΑΠ.
Βέικος, Θ. (2000). *Αναλυτική Φιλοσοφία*, Ελληνικά Γράμματα: Αθήνα.
Grayling, A. (2006). *Wittgenstein*, (μτφρ. Γ. Παπαϊωάννου), Αθήνα: Ελληνικά Γράμματα.
Μολύβας, Γ. (2000). *Φιλοσοφία στην Ευρώπη*, Πάτρα: ΕΑΠ.
Kenny, A. (Επιμ.) (2005). Ιστορία της Δυτικής Φιλοσοφίας, Αθήνα: Νεφέλη.
Wittgenstein, L. (1977). *Φιλοσοφικές Έρευνες*, (εισαγ.-μτφρ.-σχόλια Π. Χριστοδουλίδης), Αθήνα: Παπαζήσης.

ARCHIVE ISSN 2654-2366 EBE/NLG